УДК 811.112.2´373.7:82-3

ДУБРОВСЬКА Ірина *– кандидат філологічних наук, доцент кафедри германських мов і перекладу, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Васильківська, 73, Київ, 03150, Україна (germanist81@gmail.com)*

ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6031-2004

DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.4

Бібліографічний опис статті: Дубровська, І. (2026). Фразеологізми в п'єсі Бертольда Брехта «Mutter Courage und ihre Kinder / Матінка Кураж та її діти»: перекладацький аспект. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 65,* 31–38, doi: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.4

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В П'ЄСІ БЕРТОЛЬДА БРЕХТА «MUTTER COURAGE UND IHRE KINDER / МАТІНКА КУРАЖ ТА ЇЇ ДІТИ»: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Анотація. *У статті йдеться про особливості перекладу українською мовою фразеологічних та пареміологічних одиниць на матеріалі п'єси видатного німецького драматурга Бертольда Брехта «Mutter Courage und ihre Kinder / Матінка Кураж та її діти». Значну увагу зосереджено на класифікації фразеологізмів з огляду на їхню структуру, семантику та етимологію. У розвідці здійснено зіставлення цих мовних одиниць у тексті оригіналу та перекладу, розглянуто особливості застосування різних перекладацьких прийомів, зокрема лексичних трансформацій (синонімічна заміна, антонімічний переклад, генералізація / конкретизація, фразеологізація та дефразеологізація); граматичних і комплексних трансформацій, заснованих на додаванні, вилученні та заміні окремих мовних елементів. Доцільність використання зазначених прийомів пояснюється специфікою художнього тексту, необхідністю врахування його стилістичних характеристик та принципом адекватності перекладу.*

У дослідженні окреслено особливості мовного стилю автора, проаналізовано найбільш уживані фразеологізми, серед яких виокремлено групу одиниць біблійного походження. Аналіз їхньої структури та семантики становить значний інтерес для подальших досліджень. Особливу увагу приділено номінативним, формотвірним і змістотвірним характеристикам фразеологізмів у художньому тексті. Перекладені фразеологізми класифіковано відповідно до проблематики еквівалентності перекладу. Підкреслено роль культурної та національної специфіки цих одиниць, врахування якої є ключовим чинником у розв'язанні багатьох перекладацьких проблем. Окремо досліджено історизми та архаїзми, що входять до складу фразеологізмів. Методологічну основу розвідки становлять компонентний аналіз, зіставний та порівняльний методи.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні аналізу фразеологізмів і пареміологізмів на матеріалі художньої літератури та у виробленні шляхів подолання труднощів, що виникають у процесі їхнього перекладу.

Ключові слова: *фразеологізм, фразеологічна одиниця, ідіома, пареміологізм, біблеїзм, еквівалентний переклад.*

© ДУБРОВСЬКА Ірина, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

DUBROVSKA Iryna *– Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of German Languages and Translation, Kyiv National Linguistic University, 73, Vasylkyvska str., Kyiv, 03150, Ukraine (germanist81@gmail.com)*

ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6031-2004

DOI: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.4

To cite this article: Dubrovska, I. (2026). Frazeolohizmy u piesi Bertolda Brekhta «Mutter Courage und ihre Kinder/Matinka Kurazh ta yii dity»: perekladatskyi aspekt [Peculiarities of translation of the phraseological units in the Bertolt Brecht's play «Mother Courage and her children»]. *Problemy humanitarnych nauk: zbirnyk naukovych prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 6*5, 31–38, doi: https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.4 [in Ukrainian].

PECULIARITIES OF TRANSLATION OF THE PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE BERTOLT BRECHT'S PLAY "MOTHER COURAGE AND HER CHILDREN"

Summary. *The aim of this study is to analyze the peculiarities of translating phraseological and paremiological units into Ukrainian on the basis of the play «Mutter Courage und ihre Kinder (Mother Courage and Her Children)» by the renowned German playwright Bertolt Brecht. Particular attention is devoted to the classification of phraseological expressions with regard to their structure, semantics, and etymological origin. The research involves a comparative examination of these linguistic units in the original text and its translation, focusing on the application of various translation techniques, including lexical transformations (synonymic substitution, antonymic translation, generalization/ concretization), phraseologization/dephraseologization, as well as grammatical and complex transformations based on addition, omission, and substitution of individual linguistic elements. The appropriateness of these techniques is explained by the specificity of the literary text, the necessity of considering its stylistic features, and the principle of translation adequacy.*

The study also attempts to outline the distinctive features of the author's linguistic style, analyzing the most frequently used phraseological units, among which a group of expressions of biblical origin is identified. The analysis of their structure and semantics is of considerable interest to translation scholars. Special attention is paid to the nominative, form-building, and meaning-generating characteristics of phraseological units in the literary text.

The translated phraseological expressions are classified in accordance with the problem of translation equivalence. The role of cultural and national specificity of these units is emphasized, as its consideration constitutes a key factor in resolving many translation-related challenges. Lexical items (historisms and archaisms) that form part of phraseological expressions are examined separately. The methodological foundation of the study consists of componential analysis, comparative, and contrastive methods.

Future prospects of the research lie in expanding the analysis of phraseological and paremiological units in literary texts and in developing strategies for overcoming the difficulties that arise in the process of their translation.

Key words: *phraseology, phraseological unit, idiom, paremiology, Biblical unit, equivalent translation.*

Постановка проблеми. Інтерес мовознавців до творчості Бертольда Брехта зумовлений актуальністю його творів у сучасному контексті, адже видатний драматург спонукав глядачів замислитися над витоками війни та показав її найганебніші сторони. Особливу увагу привертають мовностилістичні особливості творів німецького митця, серед яких – використання різних за структурою та семантикою фразеологічних одиниць (ФО). Їх аналіз є важливим для розв'язання низки перекладознавчих проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вітчизняних і зарубіжних мовознавців присвячені різним аспектам функціювання фразеологічних одиниць у перекладі. Науковці акцентують увагу на їхньому експресивно-стилістичному забарвленні та культурній специфіці, що зумовлює труднощі в пошуку відповідних еквівалентів у мові перекладу (Я. Баран, О. Білоус, М. Гамзюк, A. Liimatainen). Серед новітніх досліджень варто виокремити праці, присвячені проблемам відтворення діалектних особли-

востей у перекладах німецькою мовою (Гвоздяк, Зимомря, 2018; Ткачівська, Ткачівський, 2021), а також аналізу фразеологічних одиниць у контексті фразеодидактики німецької літератури (Burger, 2022; Preußer, 2004).

Метою статті є аналіз фразеологічних одиниць, використаних Бертольдом Брехтом у п'єсі «Матінка Кураж та її діти», а також особливості їх перекладу українською мовою (перекладач М. Зісман). Основні **завдання** дослідження: виокремлення та класифікація фразеологічних одиниць з огляду на їхню структуру, семантику та функційні характеристики; зіставлення цих мовних одиниць у тексті оригіналу та перекладу; аналіз перекладацьких прийомів, застосованих у процесі їх відтворення українською мовою.

Матеріали та методи. На матеріалі суцільно вибраних із тексту п'єси Б. Брехта ФО проаналізовано найбільш типові підходи до перекладу фразеологічних одиниць. У дослідженні застосовано такі методи: спостереження, зіставний, описовий та компаративний.

Виклад матеріалу. Методологічні підходи до перекладу фразеологічних одиниць іншою мовою детерміновані особливостями художнього дискурсу. Як зазначає М. Лясковський, ФО в літературному дискурсі, зазвичай експресивно забарвленому, необхідно перекладати відповідно до їхніх властивостей, переважно шляхом використання фразеологізмів цільової мови та з дотриманням вимог адекватного перекладу (Laskowski, 2016, s. 147).

Ужиті в аналізованій п'єсі ФО структурно не однорідні: від кількакомпонентних («ins Graß beißen / врізати дуба» (Brecht, 2013, S. 16 / Брехт, 2024, с. 114)) до текстових структур-пареміологізмів («Not kennt kein Gebot / «Хто в біду попадає, той закон відкидає» (Brecht, 2013, S. 24 / Брехт, 2024, с. 132)), «Der Mensch denkt: Gott lenkt / Бог віддасть хоч не скоро, та споро» (Brecht, 2013, S. 57 / Брехт, 2024, с. 144), «lass du dich nicht in Bockshorn jagen / не бійся» (Brecht, 2013, S. 15 / Брехт, 2024, с. 113).

Згідно з класифікацією Г. Бурґера (Burger, 2007, S. 43), у п'єсі Б. Брехта вжито такі ФО:

1. Ідіоми (фразеологічні зрощення) («Faxen Machen / вибрики» (Brecht, 2013, S. 43/ Брехт, 2024, с. 132)), «den Kopf waschen / дати прочухана» (Brecht, 2013, S. 69 / Брехт, 2024, с. 151), значення яких випливає з усього виразу. Їхній переклад здійснено переважно шляхом пошуку відповідної за семантикою фразеологічної одиниці в цільовій мові.

2. Часткові ідіоми, напр., «in Stimmung versetzen / змінити настрій, запалити» (Brecht, 2013, S. 18 / Брехт, 2024, с. 116); кінеграми: «durch die Finger sehen / дивитись крізь пальці» (Brecht, 2013, S. 8 / Брехт, 2024, с. 108); «ein Auge zudrücken / дивитися крізь пальці» (Brecht, 2013, S. 40 / Брехт, 2024, с. 130)); парні словосполучення: «aufs Leben und Tod / про життя і смерть» (Brecht, 2013, S. 47 / Брехт, 2024, с. 136), «fix und fertig» (Brecht, 2013, S. 57 / Брехт, 2024, с. 144); порівняльні фразеологізми: «wie die Fische im Wasser / як риби у воді» (Brecht, 2013, S. 27 / Брехт, 2024, с. 122). Під час перекладу цих ФО важливо враховувати часткову ідентичність мовних знаків в обох мовах за формою та змістом.

3. Неідіоматичні усталені словосполучення: «Krieg anstiften / розв'язати війну» (Brecht, 2013, S. 70 / Брехт, 2024, с. 152). До них відносять комунікативні («Maria und Josef / Мати Божа» (Brecht, 2013, S. 55 / Брехт, 2024, с. 141); «Gott sei Dank / Слава Богу» (Brecht, 2013, S. 55 / Брехт, 2024, с. 141)) та структурні ФО («in ein Risiko eingehen / іти на ризик» (Brecht, 2013, S. 68 / Брехт, 2024, с. 151), «Eindruck Machen / вподобати» (Brecht, 2013, S. 32 / Брехт, 2024, с. 125)).

Вищевказана класифікація ФО є важливою для розуміння перекладачем значення фразеологізму, однак труднощі художнього перекладу ФО полягають у тому, що відтворення її форми та змісту відбувається з врахуванням художньо-естетичної функції літературного дискурсу, а також національно-культурної адаптації.

У п'єсі виявляємо різні способи перекладу ФО:

1) без суттєвих змін змісту та форми: «durch die Finger sehen / дивитись крізь пальці» (Brecht, 2013, S. 8,40 / Брехт, 2024, с. 108, 130), «sich etwas zu Herzen nehmen / брати щось до серця» (Brecht, 2013, S. 8 / Брехт, 2024, с. 18), «Geld wie Heu / грошей як полови» (Brecht, 2013, S. 80 / Брехт, 2024, с. 159);

2) з певними структурно-семантичними видозмінами лексичного та граматичного складу ФО: «zum Hals heraus hängen / стати кісткою в горлі / набридати, бути вже зайвим» (Brecht, 2013, S. 81 / Брехт, 2024, с. 160);

3) перекладені із суттєвими трансформаціями – це кінеграми та ФО. Напр., вислів «auf den Arm nehmen» сягає корінням 1850 року й означає «ставитись до когось як до дитини, не сприймати когось серйозно». Українською ця кінеграма перекладена як «заморочити / закрутити голову» (Brecht, 2013, S. 11 / Брехт, 2024, с. 109).

До лексичних трансформацій ФО можна віднести: а) часткову заміну лексичних одиниць із врахуванням особливостей національно-культурної адаптації: «wie die Laus unterm Kratzen / як блоха в сіні» (Brecht, 2013, S. 8 / Брехт, 2024, с. 108); «die Burschen sind wie die Birken / кремезні, як ті дуби» (Brecht, 2013, S. 13 / Брехт, 2024, с. 111), компенсовану подеколи парафразуванням евфемізмів: «Da steckt euch in Loch / Він запроторить вас за грати» (Brecht, 2013, S. 14 / Брехт, 2024, с. 112); б) антонімічний переклад: «nicht Urteilskraft verlieren / ще здатний міркувати» (Brecht, 2013, S. 68 / Брехт, 2024, с. 150); в) синонімічний переклад, в якому використано різні стилістичні варіанти значення слів: «die Müh machen / морочитись» (Brecht, 2013, S. 76 / Брехт, 2024, с. 156); г) генералізація / конкретизація значення ФО: «Malzeit nehmen / обідати» (Brecht, 2013, S. 54 / Брехт, 2024, с. 140), «Aprilwind / холодний вітер» (Brecht, 2013, S. 9 / Брехт, 2024, с. 108); ґ) комплексні лексико-синтаксичні та граматичні трансформації: «Haar auf die Zähne geträumt/пальця в рот не клади» (Brecht, 2013, S. 76 / Брехт, 2024, с. 156), «Gottes Mühlen mahlen langsam / Бог віддасть хоч не скоро, та споро» (Brecht, 2013, S. 81 / Брехт, 2024, с. 160); е) фразеологізація: «aufgeregt / дрижаки скачуть» (Brecht, 2013, S. 51 / Брехт, 2024, с. 139); «meine Tochter ist nix / моя дочка − ні риба, ні м'ясо» (Brecht, 2013, S. 23 / Брехт, 2024, с. 119), «klug sein / чужими руками жар загрібати» (Brecht, 2013, S. 32 / Брехт, 2024, с. 125)); є) дефразеологізація: («Der Krieg bricht mir Hals / я розорилась» (Brecht, 2013, S. 76 / Брехт, 2024, с. 155).

До визначальних характеристик художнього перекладу належить врахування національно-культурних особливостей. В україномовному перекладі п'єси Брехта вжито еквівалентні, адаптовані до культурно-національної специфіки фразеологізми, напр.: «Du hast mich beschissen / ти мене пошила в дурні» (Brecht, 2013, S. 16 / Брехт, 2024, с. 113); «Hölle und Teufel / дідька лисого» (Brecht, 2013, S. 15 / Брехт, 2024, с. 113); «sie machen aus mir Fleisch / мене посічуть на капусту» (Brecht, 2013, S. 23 / Брехт, 2024, с. 119); «den Laufpaß geben/дати гарбуза» (Brecht, 2013, S. 92 / Брехт, 2024, с. 167). У разі відсутності еквівалентних ФО вживано частково або повністю дефразеологізовані вирази, напр.: «die Menschheit schießt im Kraut im Frieden / людство переводиться нінащо» (Brecht, 2013, S. 8 / Брехт, 2024, с. 108); «Du hast einen Teufel / ти хлопець завзятий» (Brecht, 2013, S. 15 / Брехт, 2024, с. 113); «Sie hat das zweite Gesicht / вона бачить те, що приховане» (Brecht, 2013, S. 14 / Брехт, 2024, с. 113); «die Schwarten krachen /в голові паморочиться», «in Saus und Braus / розкошувати» (Brecht, 2013, S. 20 / Брехт, 2024, с. 117); «Ich habe mit Ihnen ein Hühnchen zu rüpfen / нам з вами ще слід порахуватись» (Brecht, 2013, S. 77 / Брехт, 2024, с. 157). Важливим є також врахування стилістичних особливостей художнього тексту. Напр., для ФО «Siebengescheiter» існує фразеологізм «сім п'ядей у лобі». Перекладач обрав лексему «мудрагило» (Brecht, 2013, S. 50 / Брехт, 2024, с. 138).

Очевидним є прагнення перекладача фразеологізувати певні вирази, надаючи їм більшої експресивності та стилістичної виразності: «hin geht er/йому вже рясту не топтати» (Brecht, 2013, S. 14 / Брехт, 2024, с. 113).

У п'єсі є вирази з національно-культурним колоритом, переклад яких може становити певні труднощі для розуміння. Напр., вираз «ins Stock schießen / im Stock sein / забити у диби / попасти в диби» (Brecht, 2013, S. 54 / Брехт, 2024, с. 141). («Stockschießen» – зимова гра у Скандинавії та Альпах, сутність якої полягала в тому, щоб влучити спеціальними штоками / палицями у ціль).

Проблемами для еквівалентного перекладу можуть бути історизми або архаїзми, напр., «die Sattlerei in Hang bringen / відкрити лимарню» (Brecht, 2013, S. 74 / Брехт, 2024, с. 154). Слово «лимарня / римарня»

означало майстерню, де виготовляли шкіряні речі; кінську збрую, ремені, гаманці тощо.

Фразеологізми допомагають читачеві осмислити події Тридцятирічної війни, виразити основні ідеї епічного театру Бертольда Брехта. Ключовим словом у п'єсі стає лексема «Glaubenskrieg / священна війна» (Bibel, 5. Buch Mose 20), яка уособлює фактичний дозвіл на вбивство людей (Brecht, 2013, S. 33, 63 / Брехт, 2024, с. 126, 146).

У творі Брехта виявляємо ФО, джерелами яких послугувала народна творчість. Напр., фінський фольклор, а саме казка «Finnischer Teufel / Вояк і чорт»: «Unsrem Schneid abgekauft / у нас гуртом скупили відвагу» (Brecht, 2013, S. 56 / Брехт, 2024, с. 142), де лексема «der Schneid» означає мужність, відвагу).

Є запозичення з інших мов: «Pschagreff / Пся крев» (польськ.) (Brecht, 2013, S. 61 / Брехт, 2024, с. 146); «Bouque la Madonne!» (франц.) (Brecht, 2013, S. 54 / Брехт, 2024, с. 140).

Увагу привертає використання автором значної кількості фразеологізмів біблійного походження. Це пояснюється не так світоглядними уподобаннями автора, який сам визначав їх як матеріалістичні, як чинниками, що формували особливості його мовного портрета. Брехт виріс у християнській родині в Аугсбурзі, тож християнська культура залишила помітний слід у становленні його особистості. Відомі також його вірші, у яких присутня біблійна тематика та християнські ремінісценції.

У науковій літературі біблеїзм визначають як усталений мовний знак, що складається з одного або кількох слів, походить із Біблії і позначений широким і тривалим ужитком (Krauss, 1993, S.7). Біблійні фразеологізми (БФ) у перекладі на європейські мови виявляють риси як загального (інтернаціонального), так і специфічного (національного). Частина цих мовних одиниць має відповідні паралелі в інших мовах і перекладається без істотних змін форми та змісту, напр.: «klug wie die Schlangenu / мудрі як змії» (Bibel, Mt. 10.16; Gen 3.1); (Brecht, 2013, S. 26 / Брехт, 2024, с. 121). Частина біблеїзмів виявляє певні розбіжності з БФ за формою або змістом. На цю трансформацію впливають не лише мовні фактори, але й специфіка авторського стилю. Напр., вислів «Welt ist kein Freudental» (Brecht, 1963, S. 151) є антонімом до біблійного «Tränental/dürre Tal/Wüstental / юдоль, долина плачу» (Bibel; Psalm 84.5–7, S. 590) і означає місце, де відбуватиметься Страшний суд наприкінці світу. У мовній практиці цей біблеїзм набув метафоричного значення й став позначати життя з його турботами та печалями, гірку, страдницьку долю. Отже, біблеїзм зазнав не лише структурної, а й потрійної номінативної трансформації (Біблія – мова – авторська мова). У перекладі українською цей біблеїзм зазнав подальшої лексичної трансформації («es gibt ja nix Vollkommenes allhier auf Erden / на світі нема нічого досконалого») (Brecht, 2013, S. 64 / Брехт, 2024, с. 148).

До проаналізованих БФ можна віднести також біблійні пареміологічні одиниці (ПО). До них належать і ті прислів'я та приказки, що безпосередньо походять з різних біблійних текстів, напр., «Wo das Herz voll ist, des läuft der Mund über / із поняви серця промовляють вуста» (Brecht, 2013, S. 39 / Брехт, 2024, с. 130).

Походження деяких ПО хоча і не підтверджене текстами Біблії, однак ці мовні одиниці популярні в культурі християнства завдяки літературі чи усному мовленню, напр., «Alles ist eitel / все у світі суєта», або «Wer mitn Teufel frühstücken will, muss einen langen Löffel haben / Хто хоче снідати з чортом, хай запасеться довгою ложкою» (Brecht, 2013, S. 78 / Брехт, 2024, с. 157). Спостерігаємо використання автором довільно скомпонованих лексичних одиниць з Біблії та часткову зміну їх структури та змісту, напр., «Stehen Sie auch nicht wie Jesus am Ölberg / Не стійте як Ісус при горі Єлеонській» (Brecht, 2013, S. 50 / Брехт, 2024, с. 138). В основу вислову покладений євангельський сюжет від Матвія 24.3–12 (Bibel; Mt. 26.36; Mk. 14.32; Lk. 22.39), коли Ісус у годину Своєї скорботи молився на Оливній горі. У німецькій мові більш відомим є біблеїзм Gethsemani – топонімічний метафоризований біблеїзм, який означає годину глибокої скорботи перед смертю і стражданнями (Krauss, 1993, S. 74).

Багато біблійних ФО у п'єсі виявляють характер десакралізації, тобто їх ужито для номінації не духовних, а матеріальних явищ; для характеристики людей, певних подій. Напр., цитування матінкою Кураж відомого висловлення з Євангелії «Sein Licht muss man nicht unter den Scheffel stellen / не запалюють

світильника, щоб поставити його під посудину, але на свічник» (Bibel; Мв. 5. 14–16, S. 21), але без частки nicht, означає зовсім інше, аніж євангельська метафора. У біблійному тексті «світлом / світильником» називають Христа та Його вчення. Слово Licht означає в тексті зовнішній вигляд / привабливість Катрін. У п'єсі ж Матінка Кураж, побоюючись за доньку, вимазує її обличчя попелом. У перекладі це речення перефразовано: «Не слід виставляти свого хисту напоказ» (Brecht, 2013, S. 38 / Брехт, 2024, с. 129). Десакральний характер мають також вирази «Du hast ein Teufel / ти хлопець завзятий» або «Antichrist», використані в тексті для мовно-стилістичної номінації людини /людей (Brecht, 2013, S. 75 / Брехт, 2024, с. 154). Для характеристики синів матінки Кураж вжито біблійні антропоніми Jakob / Яків та Esau / Ісав (Bibel. Genesis, S. 24), які уособлюють двох різних за вдачею синів. Фельдфебель, використовуючи ці біблійні антропоніми разом з прізвиськом Ochs, демонструє глибоку зневагу до матері та її синів: «Ihr solltet lieber Jakob Ochs und Esau Ochs heißen / Вам би годитись зватись Лошаком і Віслюком, бо ж ви тягнете фургон» (Brecht, 2013, S. 13 / Брехт, 2024, с. 111). Фразеологічні біблеїзми слугують доповненням до мовного портрету персонажів. Так, біблеїзми мові Анни Фірлінг (матінки Кураж) свідчать про її життєву мудрість, здатність знаходити, спираючись на певні правила, шляхи вирішення проблем.

БФ виконують у творі не лише формотвірну, але й змістотвірну та стилістичну функції. Наприклад, вираз «durch Feuer und Schwert gehen / знищити вогнем і мечем» (Bibel. Jes. 66.16, S.723) створює лінгвостилістичний ефект експресивності (Brecht, 2013, S. 80 / Брехт, 2024, с. 160).

Висновки. Аналіз використання Брехтом фразеологізмів у п'єсі «Матінка Кураж та її діти» дає підстави до таких висновків.

1. Авторський стиль Б. Брехта вирізняється активним використанням фразеологізмів, що походять із різних мов і мають фольклорні, історичні та біблійні витоки. Використання значної кількості ФО пояснюється особливостями авторського стилю та прагненням митця донести до читача основні ідеї твору.

2. Мовна палітра п'єси характеризується розмаїттям фразеологічних одиниць, різних за структурою, ступенем усталеності та стилістичними характеристиками.

3. Переклад фразеологізмів здійснено з урахуванням художньо-естетичної функції літературного дискурсу, а також національно-культурної адаптації. Серед перекладацьких прийомів ФО слід виділити синонімічний, антонімічний переклад, а також різні лексико-граматичні трансформації, серед яких важливу роль виконує метод фразеологізації / дефразеологізації з урахуванням наявності чи відсутності еквівалентного фразеологічного виразу.

4. Типові для авторського стилю біблійні фразеологізми зазнають часткової номінативної трансформації (зміни структури чи змісту). Більшість із них набуває десакралізованого характеру. У творі ці одиниці виконують характеризувальну, формотвірну та змістотвірну функції. Під час перекладу їх українською мовою вони зазнають подальших лексичних і граматичних трансформацій.

Перспективи подальших наукових пошуків полягають у вивченні різних можливостей адаптації безеквівалентних фразеологічних виразів у їх перекладі українською; у когнітивному аналізі метафоричних моделей фразеологізмів та аналізі особливостей функціювання різних типів фразеологічних одиниць у літературній спадщині німецькомовних письменників.

ЛІТЕРАТУРА

Баран Я. А., Білоус О. М., Зимомря І. М. Фразеологія : знакові величини. Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Вінниця : Нова Книга, 2008. 256 с.

Брехт Б. Життя Галилея. Матінка Кураж та її діти. Київ : Центр учбової літератури, 2024. 176 с.

Ткачівська М. Р. Культурно-емотивні закономірності відтворення лексики обмеженого вжитку в українсько-німецькому художньому перекладі : дис. … д-ра філол. наук: 10.02.16 – перекладознавство. Івано-Франківськ, Харків : Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2021. 450 с.

Ткачівський В. В. З історії перекладу новел Василя Стефаника німецькою мовою. *Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково практичної конференції «Актуальні проблеми мовознавства, літературознавства, перекладознавства».* Івано-Франківськ : ПНУ. 2021. С. 138–141.

Die Bibel. Nach der Übersetzung Martin Luthers. Deutsche Bibelgesellschaft. Stuttgart, 1999. 384 S.

Brecht B. Mutter Courage und ihre Kinder. Berlin : Ed. Suhrkamp Verlag, 2013.128 s.

Burger H. Phraseologie. Einführung am Beispiel des Deutschen. Berlin : Erich Schmidt Verlag GmbH@Co, 2007. 240 S.

Krauss H. Geflügelte Bibelworte. München : Verlag. C. H. Beck, 1993. 276 S.

Laskowski Marek. Polen Translatorische Herausforderungen der phraseologischen Wendungen am Beispiel des literarischen Textes Die Blechtrommel. Zur Übersetzung unveränderter Phraseologismen mit den phraseologischen Einheiten der Zielsprache. URL: http://www.studia-translatorica.pl/articles/07/11_laskowski.pdf (дата звернення: 20.02.2025).

Liimatainen A. Übersetzung der Phraseologismen : Die Forschungsgeschichte bis zur Jahrtausendwende. *Idiome, Konstruktionen, "verblümte Rede"* / hrsg. von Michael Prinz & Ulrike Richter-Vapaatalo. Stuttgart : Hirzel, 2012. S. 297–314.

Preußer U. Phraseologismen in literarischen Texten. Zwischen Linguistik und Literaturwissenschaft. *Phraseologismen als Gegenstand sprach- und kulturwissenschaftlicher Forschung* / hrsg. von Csaba Földes und Jan Wirrer. Baltmannsweiler : Schneider Verlag Hohengehren, 2004. S. 267–285.

Zymomrya I., Hvozdzak O. Die Phraseologismen im Schaffen von Olga Rischawy. URL: https://www.dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22170/1/Ivan%20ZYMOMRYA%20%28Uschhorod%29.pdf (дата звернення: 20.02.2025).

REFERENCES

Die Bibel. Nach der Übersetzung Martin Luthers (1999) *[The Bible. The Translation of Martin Luther"]*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft [in German].

Baran, Ya. A., Bilous, O. M., Zymomria, I. M. (2008)**.** *Frazeolohiia: znakovi velychyny.* Navchalnyi posibnyk dlia studentiv fakultetiv inozemnykh mov *[Phraseology: symbolic values.* Study guide for students of foreign language faculties*]*. Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].

Brecht, B. (2013). *Mutter Courage und ihre Kinder [Mother Courage and Her Children]*. Berlin: Ed. Suhrkamp Verlag [in German].

Brekht, B. (2024). *Zhyttia Halyleia. Matinka Kurazh ta yii dity [Life of Galileo. Mother Courage and Her Children]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

Burger, H. (2007). *Phraseologie. Einführung am Beispiel des Deutschen [Phraseology: An Introduction Illustrated by German]*. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH@Co [in German].

Krauss, H. (1993). Geflügelte *Bibelworte [Catchy Phrases from the Bible]*. München: Verlag. C. H. Beck [in German].

Laskowski, M. *Polen Translatorische Herausforderungen der phraseologischen Wendungen am Beispiel des literarischen Textes Die Blechtrommel. Zur Übersetzung unveränderter Phraseologismen mit den phraseologischen Einheiten der Zielsprache [Translation challenges posed by phraseological units on the example of a literary text: The translation of the unchanged phraseological units by means of target-language idioms]*. Retrived February, 20, 2025, from http://www.studia-translatorica.pl/articles/07/11_laskowski.pdf [in German].

Liimatainen A. (2012). Übersetzung der Phraseologismen. Die Forschungsgeschichte bis zur Jahrtausendwende. Beiträge zur Geschichte der germanistischen Phraseologie Forschung [Translation of Phraseologisms: The History of Research up to the Turn of the Millennium. Contributions to the History of German Phraseology Research]. In M. Prinz, U. Richter-Vapaatalo (Eds.), *Idiome, Konstruktionen, "verblümte Rede" – Idioms, Constructions, and 'Figurative Speech* (pp. 297–314). Stuttgart: Hirzel Stuttgart : Hirzel [in German].

Preußer U. (2004). Phraseologismen in literarischen Texten. Zwischen Linguistik und Literaturwissenschaft [Phraseologisms in Literary Texts: Between Linguistics and Literary Studies]. In Csaba Földes & Jan Wirrer (Eds.), *Phraseologismen als Gegenstand sprach- und kulturwissenschaftlicher Forschung – Phraseologisms as an Object of Linguistic and Cultural Research* (pp. 267–285). Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren [in German].

Tkachivska, M. R. (2021). *Cultural-Emotional Patterns in Reproducing Restricted Lexicon in Ukrainian-German Literary Translation [Cultural and Emotive Patterns in Rendering Restricted-Use Vocabulary*

in Ukrainian-German Literary Translation]. (Doctoral thesis). Ivano-Frankivsk, Kharkiv: Kharkivskyi nats. un-t im. V. N. Karazina [in Ukrainian].

Tkachivskyi, V. V. (2021). Z istorii perekladu novel Vasylia Stefanyka nimetskoiu movoiu [On the History of Translating Vasyl Stefanyk's Short Stories into German»]. *Zbirnyk materialiv III Vseukrainskoi naukovo praktychnoi konferentsii «Aktualni problemy movoznavstva, literaturoznavstva, perekladoznavstva» – Proceedings of the 3rd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference Current Issues in Linguistics, Literary Studies, and Translation Studies,* 138–141. Ivano-Frankivsk: PNU [in Ukrainian].

Zymomrya, I., Hvozdzak, O. *Die Phraseologismen im Schaffen von Olga Rischawy [Phraseologisms in the Works of Olga Rischawy].* Retrieved February 20, 2026, from https://www.dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22170/1/Ivan%20ZYMOMRYA%20%28Uschhorod%29.pdf [in German].

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.04.2026